

ایران

ونوس بهنود

دبیر تحریریه
vbehhood@gmail.com

قتل فجیع امیرکبیر اولین صدراعظم ایران که خدمات او به میهن بر کسی پوشیده نیست برای اولین بار به قلم جسورانه یک مورخ خورموجی، میرزا جعفرخان حقایق‌نگار درآمد. داستانی که غضب شاه و مرگ در غربت تاریخ‌نگار را رقم زد. می‌گویند دوره ناصری همراه با شکوفایی‌های متعددی در حوزه هنری و فرهنگی بوده است. ناصرالدین شاه سه بار به فرنگ سفر کرد و برای هر سه مرتبه خود سفرنامه‌ای نگاشت. این علاقه‌مندی به‌نگارش موجب شد تا خواسته یا ناخواسته خود باعث و بانی کشف یکی از جنایات مخوفش در تاریخ شود.

از زمانی که در سال ۱۲۲۷ هجری شمسی، فردی به نام میرزا محمدتقی‌خان فراهانی صدارت ایران را بر عهده گرفت تا ۳۹ سال بعد به پاس اصلاحات اساسی در حوزه‌های مختلف از جمله اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، اجتماعی، علمی و مذهبی مخالفان متعددی داشت. دربار شاه مملو از کسانی بود که از محل درستکاری و عدالت محوری این صدراعظم ضربات مهلکی خورده بودند. فراهانی که توسعه ایران از تمامی جنبه‌ها را هدف متعالی خود قرار داده بود به افراد چاپلوس، رشوه‌گیر و دزد رحم نمی‌کرد، در عین حال که اولین کسی بود که مبارزه با شکنجه را عملیاتی کرد و اجازه نمی‌داد حتی مجرمی که جرمش ثابت شده بیش از جزایش متحمل شکنجه شود. اقدامات او در تأسیس دارالفنون، نحوه برخورد با فرستادگان کشورهای انگلیس و روسیه و تلاش وی برای کاهش آشوب‌های داخلی و خارجی و اصلاحات اقتصادی با ترویج پاک‌دستی موجب شد تا اطرافیان شاه وی را فردی خطرناک برای منافع خود ببینند. در نتیجه قتل فجیعی برای وی برنامه‌ریزی شد. کسی که به پاس خدماتش لقب امیرکبیر را از آن خود کرد.

در باب مستندات تاریخی

مورخی که از شاه دستور گرفت

و مورد غضب واقع شد

او تنها کسی بود که به صراحت قتل امیرکبیر را در کتاب خود عنوان کرد و این در حالی است که ما نه تنها از او نخوانده‌ایم و ننوشته‌ایم بلکه به اندازه کافی او را نمی‌شناسیم

مردی بزرگ تمام شد

کتاب حقیقت‌های دوره سلطنت به خواست شاه نگاشته می‌شود

زمانی که از توانمندی میرزا جعفر مطلع شد، ثبت تاریخ سلطنت خود را به او محول کرد که نتیجه آن همین کتاب حقایق‌الآخبار ناصری است. مشایخی با تأکید به اینکه تمایز میرزا جعفر با سایر مورخان دوره ناصری، صداقت و شجاعت او است، ادامه داد: او تنها کسی بود که به صراحت قتل امیرکبیر را در کتاب خود عنوان کرد و این در حالی است که ما نه تنها از او نخوانده‌ایم و ننوشته‌ایم بلکه به اندازه کافی او را نمی‌شناسیم. به‌گفته این محقق سایر آثار این مورخ نیز قابل توجه است اما به حد کافی شناخته نشده است به‌طوری‌که انتظار می‌رود مسئولان در راستای معرفی این شخصیت تاریخی اقدام کرده و حداقل سردیس یا تندیس این تاریخ‌نگار را در یکی از میدانی خورموج نصب کنند.

میرزا محمدجعفرخان حقایق‌نگار خورموجی تازمانی که در خورموج سکونت داشت به شغل ضابطی و مباشری خورموج که از پدرش به ارث برده بود،

مشغول بود.

به گفته محقق و پژوهشگر تاریخ بعد از اختلافات جعفرخان با پدرش و عزیمت به تهران، ناصرالدین‌شاه او را وادار به نوشتن حقایق دوران سلطنت خویش می‌کند و او نیز این کار را انجام داده و کتاب حقایق‌الآخبار ناصری را می‌نویسد که در نتیجه این تألیف به حقایق‌نگار ملقب می‌شود. حمید زارعی در کتاب «نگاهی به خورموج» آورده است که «نویسنده در این کتاب به حوادث تاریخ ایران از آغاز سلطنت قاجار تا سال ۱۲۸۴ قمری پرداخته است؛ آغاز قاجاریه را به اختصار مورد بررسی قرار داده ولی وقایع دوران سلطنت ناصرالدین‌شاه را مفصل‌تر نوشته است.»

وی افزود: پس از اتمام این کتاب، آن را به نظر ناصرالدین‌شاه می‌رساند اما حقایق‌نگار مورد غضب ناصرالدین‌شاه قرار می‌گیرد و علت این غضب نیز حقایقی بود که برخلاف سایر مورخان معاصر خود در مورد قتل امیرکبیر نوشته است.

تلاش مورخان مزدور برای پنهان کردن ماجرای قتل

اطرافیان شاه با این دسیسه که امیرکبیر داعیه سلطنت دارد، ناصرالدین‌شاه را وادار به خلع او از مقام صدارت کردند. بعدها با فریب‌های مکرر دست او از تمامی قدرت‌هایی که شاه در اصلاح امور و نظم‌بخشی به مسائل اقتصادی و سیاسی داده بود، کوتاه شد. شاه با وجود پشیمانی و حتی ارسال نامه عذرخواهی و خلعت به صدراعظم خود، در سایه فریب اطرافیان، فرمان راحت کردن میرزا را امضا کرد.

واقعه‌ای که در حمام فین کاشان از آن با گشودن رگ‌های دست و پای امیری بزرگ یاد می‌شود، وی در سال ۱۲۶۸ به قتل رسید. به حساب ابجد گفت‌گویی این عدد اینگونه است که یکی می‌پرسد: «کو امیر نظام» و دیگری پاسخ می‌دهد: «مردی بزرگ تمام شد.»

اما قتل امیرکبیر توسط مورخان مزدور پنهان شده و حتی وارونه نگاشته می‌شود. به گفته رئیس ایران‌شناسی بوشهر، تنها مورخی که جسورانه قلم به‌دست می‌گیرد و قتل صدراعظم را ثبت می‌کند، میرزا جعفرخان حقایق‌نگار خورموجی است.

مورخی که فارسی‌نامه را احیا کرد

مورخ بوشهری معتقد است میرزا جعفر آثار قابل توجهی برای تاریخ این کشور پیاده کرد در حالی که بر خلاف مورخان هم‌عصر خود کمتر شناخته شده است و کار خاصی برای معرفی وی صورت نگرفته است.

سید قاسم یاحسینی با اشاره به اینکه خورموجی در زمان آشوب متولد شد اما روحیه او جست‌وجو و طلب علم و دانش بود، افزود: این روحیه موجب شد که در ادامه در سایه تلاش‌های وی فارسی‌نامه احیا شود. تا جایی که وی فارسی‌نامه را نگاشت، در سال ۱۲۷۷ در تهران چاپ شد و به ملاحظه شاه رسید. وی افزود: شاه بعد از دیدن کتاب به میرزا جعفر مأموریت داد تا تاریخ سلطنت خود را بنویسد و بعدها نیز به او لقب حقایق‌الآخبار را داد.

به‌گفته این پژوهشگر آمارهای ارائه شده در آثار این نویسنده در کتب حقایق‌الآخبار ناصری، حقایق‌المصیبه، نزه‌الآخبار و آیینه مظفری به سادگی وضعیت اقتصادی و سیاسی آن دوره‌های تاریخی را نشان می‌دهد و این بیانگر صداقت و شجاعت نویسنده در طرح موضوعات جامعه است.

یاحسینی با اشاره به اینکه وی به دلیل آزادی که از حاکمان خورموجی دید، نامی از آنها در کتب خود نیاورده است، افزود: با وجود این که مورخ متولد خورموج بود، امروز ما نه می‌دانیم که قبر وی کجاست و نه حتی برای معرفی‌اش کار درخوری انجام داده‌ایم.

باد سهمگین غربت در نهایت در ۱۳۰۱ قمری در عراق گریبان مورخ مغضوب شاه را می‌گیرد و وی در ۷۶ سالگی دار فانی را وداع می‌گوید. مورخی که مرگ را به جان خرید تا به مانند اجدادش یعنی ساکنان خورموج، شهر خورشید، نور حقیقت را در تاریخ بتاباند.

